239/25
$850.00

CASTIGLIONE
Ad Sacratiss Britanniae Regem
with Castiglione, Montefeltro and English arms
Italy, early XVI cent.

Castiglione

1506

Arms of Henry VII

q 239/25

No 194
1:536

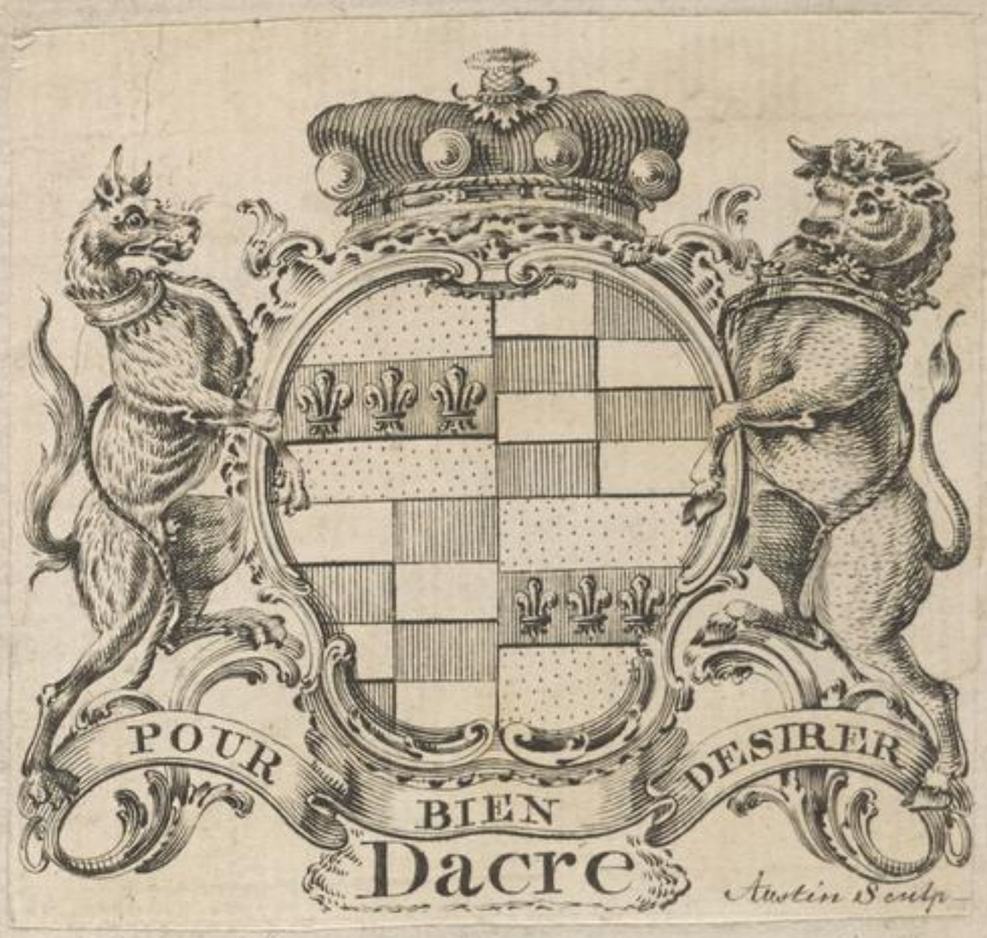

$B=b$ ~~$G=5$~~

~~$A:4=$~~

$Q:4$

Balthassar Castilion.

Ex libris Thomæ Perrott.
Syd: Sus. Coll. Cant. 1700.
Alumni.

Gemam possidemus Anglo-
Gemam rursus habet, gaudeat Anglia

Pho: Perrott Syd: Coll. Cant: Alumnus 1701 12°

Supra Script: Tho: Perrotte Dedit Rad: Thoresby 1709 13

BALTASAR CASTILIONVS CHA
RVS AD SACRATISS BRITANNIÆ
REGEM HENRICVM DE GVI
DOVBALDO MONTETRIOVR
BINI DVCE

VELLEM SACRATISSE
REX VT QVOD OLIM
AD TE SCRIBENDI
MIHI IVCVNDISSIMV
ERAT ARGVMENTV
id nunc non omnino esset amarissimum aut
saltem nullam doloris & miseriæ tristem affe
ret memoriam. Malorum enim recentium
acerbam recordationem exulceratus horret
animus ac formidat. Sed cum ita me tempus &
officium meum duraq; calamitates admoneant
parendum ẽe censeo. Proderit etiam fortasse
turgidũ animum q nunc graui mœrore co
fectus super huiusmodi narrationibus exare
& quodamodo perfricare: ut scilicet acerbissi
mum cordis dolorem iterato inuitere faucius
enomat & profundat. Et quis tantæ ruinæ fra

gorem in Britanniam usq; & ad aures tuas pr
uetrasse non dubitem. Qualem tamen quan
tam q; in Guidubaldi ducis nostri morte iac
turam fecerimus ipse deinde q̄ intrepide q̄
constanter q̄ sancte diem clauserit extremū
multos uestratium forsan latuerit. Quędam
igitur perscribere cōstitui que licet admirabilia
nullam tamen nobis admirationē attulere.
Siq dem sanctissimi mores: integritas: fidēs ma
guanimitas: totus deniq; ante acte uitę tenor
probatissimus: laudatissimū etiam finem nec
uitæ dissimilem pollicebantur. Nostri om
nes preterea norant iamdudum qualem in ip
sis incunabulis indolem prętulerit: Eamq; i
dies magis ac magis auxerit: qualis in pueri
tia: qualis in adolescentia extiterit: in illa enim
ętate qua pueri nucibus indulgent litteris ac
disciplinę militari incumbens breui tantū
profecit ut nō modo inter ęquales & pueros
s; inter uiros natu grandiores prodigy habe
retur: & cū supra ętatem saperet: non aude
bant homines merito concepte spei parem ex
itum expectare: uidebatur q; nescio quo pac

to imminere periculum nè ingenium precox & pe
ne diuinum nunquam ad frugem peruenireta
ut in ipsa floridiori ætate e medio tolleretur. r
Itaq; uere nimiū uaticinati sunt. Patrem enim
annum agēs decimum amisit Patrem illum
inq; Federicum quem merito magnum ob a
nimi magnitudinē & maxima gesta appella
uerim cuius præclara facinora totum orbē
complerūt. Sed uiri huius laudes alium ex
poscūt locum, Benegestarum enim rerū mo
numenta extant & tot uirtutes fama perinde ac debuit
illustris subsequuta est. Hæc igr intempestiua
mors eorum animos percussit: q patris aus
piciis natum ad astra tolli posse confidebāt
Verum continuo bona spes conualuit: quę pri
us aliquantulum refrixerat. Apparuit enī
subito puer ingenio prudētia liberalitatē
cōspicuus, erga suos æque clemētissimus
ac iustissimus. Omnibus q; uisus ē pater ī
filio reuixisse. Admirabantur hoīes in eo
cum cæteras uirtutes: tū iucundissimam oris ma
iestatem quam intuentes amabāt & grata qua
dam formidine uenerabantē. talem igitur ui

uebat uitam qualem qui maxime dys & ho
minibus gratissimus & carissimus esset. An
num agens sextumdecimum uxorem duxit
ex Illustri Gonzagę familia Elisabet Franciſci
Mantuę Marchionis ſororem: cuius eximia
uirtute: moribus: & penè diuina pulchritudi
ne: maritus ab omnibus foelicissimus & bea
tissimus habebatur: eadem foelicissima ac be
atissima q talem esset uirum sortita. Verum
quę mortalium est conditio! tot bona quę n
nos diuturna & pene perpetua sperabamus, for
inimica labefactare cępit. Podagram enim
incurrit anno ętatis suę xxi. & quamuis pa
lam id non esset: nec ipse fateretur: tamę
aliquantulum impeditus: nescio quo pacto pe
dibus laborare uidebatur. Verum non ob id
ludo pilę: cuius erat scientissimus abstinebat,
equitabat prętereà quotidie, arma gestabat,
hastis concurrebat: atq; hęc omnia adeo for
titer: adeo scienter: ut ad singula natus iu
deretur. Neminiq; dubium erat quin su
pra omnes nostrę ętatis principes militari
disciplina, corporis robore, agilitate, atque

equitandi peritia tunc temporis pollebat
Nusq̃ gratius erat spectaculum: q̃ illu
armatum equo cataphracto sedentem in
spicere: cum hastam, cum ensem tractaret.
cum sonipedem solo insultantem in con
cussus ipse laxis habenis: modo impelle
ret, modo compesceret: modo in girū
flecteret. Ac ueluti alter pollux corri
geret. Spectabant omnes & admiraban
tur dulcem oris ferociam: totum deniq;
corpus adeo concinne compositum, ut
q̃quid ageret, ipsum semper deceret.
Statura procerus fuit: colore candido, ore
non admodum pleno, sed forma eximia: & p
omnes etates uenustissima: negligens tamen
omnis lenocinij: & circa cultum ad mundi
ciam & decentiam tantum curiosus: glaucis
oculis: capillis aureis primum: mox subfla
uis: iisdem planis: nec multis: tereti collo: latis
humeris: toroso pectore: castigato uentre: i
pleuis femoribus: tibijs autem decenter ex
ilibus: timoris preterea penitus expers: atq;
animi inuictissimus: adeo ut illi nonnunq̃

ui cio datum sit q' inpugnâ potius militis q'
imperatoris offi cio fungeretur: Nunquam
terga dare: nunquam cedere: nunq' pedé
referre uisus est. cumsepius inter cadaue
rum aceruos ob sui ipsius uitam undique
glomeratis hostibus circumseptus dimicaue
rit: occumbere tamen inter tot arma & i
imicas acies strenuè manum conferens non
potuit, ut scilicet diris dolorum cruciatib⁹
uitam reseruaret. Infoelix enim egritudo
magis ac magis in dies ingruebat. nec mul
to post euenit/ut penitus pedibus captus
podagram quam animi magnitudine dissi
mulauerat celare nequerit. Sed grauescen
te dolore omnia in peius labebantur: uisiq;
sunt morbus & aduersa fortuna foedus in
re: uiresq; suas omnes experiri uelle: ut tot
uirtutes & seculi nostri precipuum decus uno
ictu prosternerent: luctatiq; diutius incas
sum nihil unquam de dignitate: nihil de a
nimi magnitudine/tot conatibus auferre ua
luerunt. Perstitit enim ad omnes inclusus
uera uirtus: nec unquam succubuit infracta

robur animi. N amsit cetera omittam ad
uerse fortis uulnera valentinus ille ad om
nium bonorum pritiem natus cumse tan
tum Guidubaldo debere cognoscerer / q̃p
tum nunq̃ benefactis rependere valeret:
dira regnandi cupidine & scelerum suo
rum stimulis aditus: cogitare cepit quom
illi regnum uitam & fame splendidissimu
decus adimeret: seq; illum tuto proditurq
consilijs est: opimus fore ut Guidubaldi
nunq̃ illius insidias & fraudes timeret o
de quo se tantopere beneme ritum non ig
raret. Cum igitur maximis ab eo Valentin
affectus esset beneficijs, maioraq; etiam in
dies eflagitaret habereturq; eum prope iam
in germani loco Guidubaldus receperat t
mulitibo, pecuniisq; iuuabat: hospitio illum
suosq; omnes honorificentissime suscipiebat:
nihil deniq; pretermittebat: quod ad tuere
columen amicitie pertinere uideretur: Hec
omnia impius ille humanum diuinumq; rer
profanator contempsit. Clamq; Guidubal
dum nil tale suspicantem adortus: regno ex

pulit fretus potentissimi gallorum regis ami
citia q tunc cum magna manu faucibus ytalie
imminebat. Item Alexandri sexti pontificis Max.
fauore ac monitis compulsus. Cumq; Italiæ
res ita compositæ essent neminem ex tot a
micis Guidubaldus auxiliatorem habuit p̃
ter q̃ venetos q illi pecunias hospicium q;
exhibuere: benignum ñ berde & tutum: Ve
netijs igitur commoratus aliquandiu: ab il
lo semper senatu in summo honore habitꝰ
est. Interea Vrbinates exteriq; dura valẽ
tini ditione premebantur: in eis q; valenti
ni odium & Guidubaldi amor æquà lance
librari poterant. Et q̃uis iugum detrectare
non tuto posse uideretur. Valentinus enim
tunc temporis dominus rerum: Picenum Vm
briam flaminiam æmiliamq; pene totam occu
pauerat. Ab eo tamen palam defecerunt
multos trucidarunt: arces omnes solo equa
runt: Asserentes munitissimam sui cordis ar
cem regi quemque custodire. Iterum eos Va
lentinus oppressit: & quos sub imperio
posse tenere nõ confidebat: funditus delere

cogitauit. Interea Alexander vj. mortem o-
bijt. Statimq; Valentinus regnum & male
partas diuitias amisit. Guidubaldus uero
contra ius amissas recuperauit. Tanta non
modo suorum sed totius Italię letitia & iu
cunditate: quanta dignus ēē uidebatur. I
Occurrebant redeunti puerorum examina
ramos oliuarū tenentium. canebant auspi
catissimum regis aduentum. Occūrebant
tremulo gradu longeui senes prę lętitia la
crymantes. Viri fœminę: matres cum infā-
tibus turbę acernatim cuiuscunque sexū
cuiuscunq; ętatis: ipsa uidebantur saxa
exultare: & quodamodo gestire. Dę pau
lopostq; Guidubaldus regno restitutus est:
Summus pontifex creatur Julius secundus:
q hominis prudentiam cognoscens: atque
animi magnitudinem: remorantem & penè
inuitum: licet etiam toto corpore impedit:
S. R. E. exercitus imperatorem elegit. q
Quippe qui sapientia & mentis consilio magis
q uii corporis egregia perpetrari facinora
non ignorabat. Hinc ipse officium suum su

ma cum laude ad extremum usque exercu
it. Interea q̄ clara uirtutis suę argumenta
prestiterit: quomodo bonam omnium de
se spem impleuerit: longum esset referre.
Non preterumittam tamen preclarum illud
magnanimitatis exemplum. Cum enim Va
lentinus in pontificis manus deuenisset:
multiq; de eo poenas injurijs quas ipse q̄
plurimis intulerat debitas sumere conten
derent. Guidubaldus cum in potestatem
suam redegisset: supplicemq; ante pedes
haberet: oblitus quo ardore animi: quanti,q
bus insidijs ab eo paulo ante petitus esset:
oblitus inq; scelesti gladij quem capiti suo
infestum audeq; inbiantem uix egreque
euaserat: non modo injurias non ultus est:
sed cum incolumem humaniter dimisisset:
ut eidem a pontifice ignosceretur: enixe
operam dedit: effecitq;. Plura dicerem: si
uereor ne animus tuus nimium illius de
siderio accendatur: quem nobis impia fata
immaturaq; mors subripuere: omnemq; re
cuperandi spem precidere. Lætarer igitur

si mens exuberanti dolore repleta letitie tan
tillum admitteret: id scilicet q' olim summo
pere cupiebam non euenisse'. Bene enim
cessit q' tu nunq' illum coram aut alloqut̄ es: aut uidisti. Segnius enim nec tam firmi
ter' animos penetrant que nobis per alios re
feruntur. Qua quæ oculis & auribus no
stris subiecta ipsi met precipimus. Q̄ in
credibili amore igitur' presentem prosequ'
tus esses: suaui oris gratia: dulci colloq̄o
& ornatissimis moribus q' deuinciri pote
ras: exactam rerum omniū peritiam q' ad
mirari: si absentem & pene' ignotum adeo
dilexisti ut illum præclarissimo garterij
ordine tuo decorare dignatus fsis. De quo
quantum ipse tibi se debere arbitrarer̄ur
nec ego nec alius quisquam uerbis litteris
ue' referre satis posset. Verum hec ego
recte' noui: memoriaq; adhuc teneo: quecū
que' discedenti mihi identidem dixerit: ea
ab eo oratore ad te proficiscerer': ut pro in
numeris erga se benefactis gratias agerem
foedusq; ordinis sollemniter' sancirem. Cum

iquōniam

12.

12

uero me tam humaniter tam honorifice a
tua ꝝ. statr susceptum intellexisset dignate it ac
muneribus auctum: non poterat quin om
nibus summa hilaritate & gaudio meas hi
ce de rebus litteras ostenderet. Quid cũ
reditum meum ex Britannia in Italiam
cognouisset? Tantaene enim affectus est lae
titia: ut non desiterit iteratis tabellarijs
efflagitare ut magnis itineribus q̃ maxime
possem: ad se contenderem. Angebatur enim desyderio: cupiebatq; percon
tari singula. Itaq; postquam accessi, &
q̃quid uideram audieramue retuli, tuas
q; eum immensas & pene incredibiles uir
tutes: tum quanti se faceres enarraui. Di
bonꝰ q̃ lętus q̃ sibimet diis similis esse
uisus est. Regis amicitiam adeptus: quę
ille ad communem hominum utilitatem
coelitus descendisse opinabatur. Itaq; in
dies eadem sepius audire expetebat. Tum
siquibi negociorum curis ac laboribus de
fessus regescere uolebat: in hos sermones
se tanquam in amenissimum cõferebat se

cessum. Amisisti igitur sacratissime Rex
uirum ex confratribus tuis tantoac tam p̃
cæthi
claro, nulla ex parte dissimulandum: quem si aliq̃
uidisses: atq; hominum paulum consuetis
ses: dolẽs profecto plus nimio. Magni imꝑ
mis cõsilij magnicq; prudentie uir fuit. So
lus ex omnibus quos unquam uiderim
ad omnia qbuscunque animum intendis
set natus. Nam ut omittam belli peritiam
magnanimitatem: solertiam: in rebus omni
bus dexteritatemq;: Liberalia studia ab æ
tate primâ cupide semp ac diligenter ex
ercuit. Vtranq; linguam pari studio foelici
ter excoluit. Sed grecarum litterarum
praecipuò tenebatur amore. Eiusq; lin
guę tam exactam adeptus erat cognitionẽ
ut non minus q̃ patriam in promptu habe
ret. Curauit uoces propriis accentibus: ac
aspirationibus grecanico more proferre. I
1 n adolescentia assidue lectionis fuisse tradi
tur. Extremo autem tempore non satis mꝰ
tum: sed foelici ac inexhausto memorie the
sauro iuuabatur. Qua omnes homines mea

quidem sententia superauit. Quicquid enim semel autiterum audiuisset adeo tenaciter percipiebat ut, modo sensum sed & uerbo rum seriem: ipso quo erant ordine scripta me moriter continuo referret. Poetas summa tim attigit. Virgilium tamen Homerumque familiarissimos habuit: dicendi figuras: Le pores: uariamq; in eis rerum omnium scie tiam: maiestatem: abundantiam: diuinamq; ingenij uim inspiciebat: exactaq; pernosce bat ac admirabatur. Atq; adeo fodicit omnia memorie mandauerat: ut quodcun que ex ipsis carmen audiret: cetera ipse subsequeretur ad satietatem usque audi entium. Poetas alios non plurim faciebat:

Ciceronis orationibus maxime oblectatus est Liuij. Cor Taciti. Quinti Curt. historiã: Pli nij etiam q̃ plurimum in grecis Demosthenis orationibus: Aristidis: Chrisostomi: epistis Ma gni Basilij: Plutarchi etiam scriptis: sed mo ralibus præsertim: Luciani dialogis delecta batur plurimum. Omnia hec mirabili quoda & pene incredibili deorum munere ita me

moria continebat: ut raro libros in manib⁹
sumeret. Sed ipse secum tacitus mente cu
cta relegebat. Mirumq; in eo uidebatur
tanti ac tam acris ingeny ius memorię cō
iuncta. Raro enim conueniunt. Ante om
nes summo excoluit studio precipuumq;
habuit xenophontem: quem & ipse Si
renem atticam appellabat: Dulceniq; illi
us eloquij suauitatem non minus imita
tus est q̃ dilexerit. Iuxta nobis meri
to & ipse siren altera dici potuerit. Q̊
tienscunq; enim de grauioribus ac ma
gnis negocijs coram primatibus sermonem
haberet: mellito quodam lepore ac suauita
te uerba delinibat: copiose acuteq; ratioci
nabatur. Res oculis subijciebat: nulla affecti
one: aut morositate: Nec uerbis longe re
petitis. Sed quemadmodum feras Orpheus
& saxa cantu traxisse dicitur. Ita ipse quadam
dicendi uenere innataq; facilitate audien
tium animos demulcebat: quocunque uo
luisset: impellebat: flectebatq; eadem uer
borum gratia in domesticis rebus narran

dis usus est: Priuatim facetissimus: dicte
rijs totus scaturiens: comis ac facilis. Non
tamen ut qsquam serio aut ioco unqua
ab eo: uel ad huc puero fatuum: aut ina
ne uerbum audierit. Sed semper etiam
ut opinor, matris in utero seruauit illud
quod prepon greci uocant: dulci ac prop
o oris sono pronunciauit. Aliquando
tamen traulissimum patiebatur: presertim
in littera .p. quam sepius difficili quoda
conatu proferre uidebatur: Historie ta
lem assecutus erat notitiam: ut propesi
dem excedat. Quicquid enim latinis, grecis
ue litterarum monumentis traditum est:
uiderat: ac memoria continebat. Vrbes qs
qsque struxisset aut diruisset: Reges, re
publicas: successoyes: bella: duces: philo
sophos: oratores: poetas: quo qsq; tempo
re floruisset: pictores insuper: sculptores:
ritus: leges: sacra: mores: & hec omnia no
grecorum modo latinor& q; uerum etiam
hebreorum: rerum omnium denique seri
em ita recensebat: ut annales ab origine

mundi solus ipse scripsisse uideretur: Nec mi
nus recentioris historię cognitionem habuit
O rthodoxę fidei nostrę primitiuę ecclesiæ grę
cę latinęq; ritus: institutionesq; omnes sci
ebat exacte. Pontificum patriarcharum q;
ordinem ab initio: quæ quisq; gessisset
munera: qbus oblectatus fuisset. Gottorum
preterea: Vandalorum: aliorumq; in Ita
liam incursiones: direptiones: bella: obsi
diones: duces adamussim enarrabat. Impe
ratores constantinopolitani quando max
ime floruissent. Qui reges gallię germa
nię: hispaniæ: pannonięq;. Multa imprimis
de sacratissimis Britannię Regibus: de di
gnitate insulę. de hominum antiquissima
nobilitate diserebat. Sed precipue de inclyta uestra familia quę quamuis tot (ut ita di
cam) semideos habuerit: multos armis inuic
tissimos multos etiam q uitæ integritate in
ter sanctos referri meruerint. Tamen ætę
uo ita illustrata est: ut quemadmodum
solis lumen sidera obumbrat: sic precipua
uirtus tua clarissimos reges alios minus cla

ros reddiderit & penè luce contexerit. Hæc
ille omnia in promptu obuiaq; habebat. Nec
tacendum esse duxerim q; admirabilem &
penè incredibilem cosmographiæ cognitio
nem adeptus esset. ¶ In ceteris enim alios, i
hoc autem se ipsum superauit. Nam ut omit
tam q; accuratè q; diligenter omnia sciuerit
Quæcunq; Ptholemeus & Strabo cæteriq;
omnes litteris mandarunt. Montes maria
q; flumina. Regiones urbes: atq; alia co
gnitu digniora: minutissima quæque adeò p
secutus est: ut locorum interualla: oppido
rum nomina: dirutæ templa: ædificia: fonte:
riuos: & penè uepres uirgultaq; fere cuncta
rit. Nauigationes præterea: scopulos: portus
littora: omnia hæc ille enarrabat: ac si orbe
totum dextrâ conclusum contineret: inspi
ceretq;. Insuper quid regni Turcarum im
perator possideret. Quot urbes: quot op
pida: quot uicos: quibus nominibus loca
hæc antiqtus appellarentur: & quibus
nunc immutauerint. ¶ Idem de insul
tano Mauretanorum q; omnium origi

ne falsaq; relligione. Quis illis bellandi
mos: qui ritus: arma uestes equorum pe
ditumq; ordo. Tum si qua inter eos precla
ra gesta exitissent: aut dicta prelia: u
doue omnia norat persarum Arabumq; i
mores in pace & in bello: Que fertilis regi
o: que minus: quibus mercibus queque
abundet: & quibus commutare consue
uerit. Sed qd singula persequi studeã
Multo enim difficilius est illius laudum
exitum q̃ initium reperire. Ego autem i
uel ob hoc uel sapientissimum: & summâ q̃
dignum laude existimarem: si quantâ ip
se fuerit laude dignus: quantumq; cæte
ris omnibus sapientiâ prestiterit: verbis
tantum referre possem. Verum ne quis
rerum magnitudine p motus me minus i
uera forsan referre arbitretur. Testor
sacros cineres: sanctissimos q; manes illos
q tu mihi, semper numen erunt. Me non modò i
nihil falsi nihil perperam quod norim, i
dixisse. Verum etiam multa consulto sub
ticuisse: ut procul a me omnem mendа

cij suspitionem ammouerem. Presertim
cum ipse ab omni ~~ab omni~~ ambitione ade/
lo fuerit alienus: ut nō modo que sciret: non
ostentauerit: sed penitus dissimulauerit.
Percunctabatur enim libenter ea que ipse
sciret. Raro autem de his sermonem habe
bat: preter q inter notos: & familiares: nec
id nisi lacessitus. Quecunque igitur me
dullitus enim norit: me tanq aridum ieiu
numq nimis in dicendo damnabit. Mirabi
tur forsasse aliq pariterq nobis fidem ha
bebunt: Nec id iniuriā. Ego enim q semper
illi assidebam: nec unq digito longius ab
eram Vix unibi ipsi que uiderem audireq;
credenda censebam. Cui enim non mira
uideri poterit hominem gubernandi regni
curis impeditum tot fundum honoribꝫ
tam breui spatio tantam rerum omnium
peritiam adeptum esse. Presertim cum
maximis semper & bello & pace occupa
tus fuerit negocijs. Eodem enim anno
quo patrem amisit puer & pene infans o
isdem copijs prefuit: quibus ipse federic

pater pro Ferdinando Rege Neapolitano
Joannegalcatio Sfortia Duce Mediolanen
Florentinisq; tunc confoederatis contra
Venetos preerat tamdiuq; prouinciam
hanc sustinuit quamdiu ipsi infoedere
permanserunt. Deinde ab Innocentio
octauo Pont. Maximo contraFerdinan
dum Regem stipendia meruit. Paulo p
post cum Carolus gallorum rex in Italiam
traijceret regnum Neapolitanum inuasur'
ab Alex. vi. Pont. Max. & Alphonso p
rege Ferdinandoq; minori. exercitus im
peratore inuocatus est: Atq; in ea expedi
one non minus strenue q; sapienter: & mi
litis & imperatoris munus exercuit. Flo
rentinorum preterea totius exercitus im
perator contra Pisanos multas summa cum
gloria pugnas pugnauit. Pisasq; in floren
tinorum ditionem pene redegit. Subur
bia enim cepit. Ibi q; castrametatus hoste
quamdiu ipse affuit: intra portas conti
nuit. Rursus Alexandri vj. & Ferdi
nandi minoris Venetorum Ducisq; Medi

clanensium stipendijs Marucinos/Marsos.
Precutinos: Vestinosq; omnes qui ab Ar
genum fide defecerant gallorumq; partes
sequebantur: repressit. Ferdinandoq; re
gi debellatos restituit. Continuo cum
Alex. Pont. Max Romam accitum cum
Vrsinis bellum indixisset: exercitui prefe
cit. Ille autem ea expeditione Vrsinor
res adeo labefactauit: adeo contriuit: ut
pene funditus deleuerit. His actis Peru
sinis ipse bellum intulit. Cumq; iam aduicto
riam tenderet: Alex Pont. monitis perme
tus: ab incepto destitit: honestissimasq;
pacis conditiones accepit. Eodem tem
pore Venetorum stipendijs contra Flore
tinos durum difficillimumq; bellum gessit.
Hæc quicunque audiet non ne opinabitur
hominem/qui tot res magnas in uita ege
rit: nihil aliud agere potuisse. Adde Va
lentinianas perturbationes: exilium: &
tot aduersæ fortunæ uulnera. Adde atro
cissimam incurabilemq; ægritudinem. Mi
raberis profecto tantam litterarum studijs

opin

opā impēdisse hominē q ēt foris tot p̄clara gesse-
rit facinora. Idq; tā breuī tēporis cūriculo. Cum-
enim decessit nō ultra trigesimū & sextum atti
gerat annū. Huiusq; extremi tēporis pua ad
modū ratio habēda ē. Nam adeo dira mōbi tus
inualuerat ut raro electo sūgeret: & cum max-
ime ualeret sella ueheret. Lectica ēt aliqn̄ hec
autē bona ualitudo: cū diutius ēet p mēsem du
rabat. Deinde agmine facto dolores acēbissi-
hoiēm aggrediebātur tantaq; tantoq; furore
ut semper mors iminēt. Rūsus pausam facē
uidebātur ut ēet undē alimēta resumerēt. Ita
que alternatim eū ges tanquā ministra do
loribꝫ lacerandū propinabat uigorēq; sug
gerebat: Vt scilicet auctus sensibꝫ dolorum
atrocitate magis p̄meret. Quos ille tā tanta āi
constātia fere cōsueuerat: ut raro i tam duris
cruciatibꝫ gemitū ederet. Sed natura ipsa dolor
succūbēs humorē p̄mittebat: corruptosq; adsto
macō demittebat. Hic statī soluto aluo febris
subsequebat. Hec ille cum animaduertisset: ē
gritudinēq; sua ex iudicij acumine q̄ q̄d

agẽt pficiebat exacte cogſcẽt. Quippe q̃ me
dicine ẽt ſciẽtiſſim̃ erat mõtem ſuã aduẽtare
ideẽtidẽ aſſeuerabat nec id ãĩo ptturbato ſed ĩ
trepide lenit̃q; ſermõe trãq̃llo & uultu hilari
Atq; ego q dẽ illũ nihil aliud magis exoptaſſe
cõtendẽrĩ pſertĩ pt̃q; Frãciſcũ mariã vrbis pfec
tum: ſibiq; ex ſorore nepotẽ: quẽ ipẽ q̃ prole care
ret ĩfiliũ adoptauerat hẽredẽ inſtituit. Nouerat
eĩz ſe cũ mlta ad pplor cõmoditatẽ tũ hoc pcipue
peregiſſe magnãq; ſe ab oĩbi laudẽ ĩpoſterũ bitur
q̃ ſcilicet ſucceſſorẽ ſibi delelegiſſet q̃ ĩgenio li
beralitate atq; aĩ mag̃tudine maximã de ſe ſpẽ pol
licẽtur priſq; iudiciũ pclaris geſtis apud oẽs cõp
baturus ẽẽt. Interea cũ indies diterius ſe haberet
vrbino diſcedẽ conſtituit. Ita q; Forum ſempro
kl̃ feb̃ ſe cõtulit. Eq. N. urbs & celi tẽperiẽ & lo
ci amoenitate leuamẽ aliq̃d ẽgritudiñ allatura ui
debat. Eueĩtq; ut mõ multo poſt aliquãtulũ refect̃
ſiũmam nobis cuadendi ſpẽ preſtiteĩt. Qd. N. ma-x
cupiebaĩ id ẽt facilẽ miſeĩ ẽdebaĩ. Ver nõ diuti uana
ſpe deluſi ſumus. Nã ſtati oĩa ĩ peius ruẽre cepẽrt. ſẽſimq; mẽ
buſ ĩmaleſcẽſ uireſ cãpere. Nos oẽs grauu dolor pculſi atq;

ãnimo

aio fractum nil iã nisi tste meditabãm lachrymisq; & me
rore confecti dura fata ægro animo uersabi
mus. Ille autem cum iam deficientibus ui
ribus letalem agnosceret langorem ultro
sacerdotem uocari iussit: & de more delicta
si qua erant sanctissime fassus: res omnes
suas religiosissime nec minus sapienter com
posuit: ea animi constantia: ea fortitudi
ne: & prudentia: ut cũ quis corpus dura
prostratum ægritudine iam deficeret: mens ta
men animusq; nihil de uera uirtute: nihil
de ingenij acumine: diuinoq; uigore ami
sisse uiderentur. Nos autem ut ab eo mõ
tis opinionem aliquantulum amoueremus
spe simulata hec omnia detestabamur qua
si properata nimis atq; intempestiua. Ille
uero ad nos conuersus graues attollens ocu
los. Quid ingt mihi exoptatissimum bonũ
inuidetis. Nonne quicquid me abhac dolor
congerie atrocissima liberauerit id optimũ
fateamini necesse est: & cum rursus paulũ
conticuisset ad me conuersus Virgilij car
mina hec pene subcinens: dum hanc dixit

uiuo uitam. Me circumhumus niger & deformis
harundo Cociti tardaq; palus inamabilis unda
alligat: & nouies styx interfusa cohercet.
Paulatim itaq; deficiens cepit rarum ac diffi
cile habere sermonem. Sed quescenti similis
obticebat. Commouebatur tamen aliquan
tulum cum ad Elisabet carissimam uxorem
respiceret. Illa enim assidue noctu dieq; assis
tens: non poterat non aliquando lachrymis o
culos suffundere: ea tamen animi magnitudi
ne & prudentia qua nostre etatis mulieres
omnes non modo equauit: uerumetiam supe
rauit: introrsus fletum supprimebat: & qui
bus maxime poterat uerbis cogitationes illius
auertere temptabat. Sed cuncti iam uana spe
destituti mortem illam nobis infoelicissimā
Duci uero nostro optabilem expectare cepi
mus: quæ sensim subrepere uidebatur ne sā
ctissimam animam molestia afficeret. Itaque
tertio idus apriles cum ipse iam extremam
aduentare horam cognosceret: Vt ungeret
de more. Stę matris ecclesię rogauit: idq; dū
fieret suos omnes Franciscomarię filio: q illi

semp assidens. nullu pietatis officium preter-
mittebat commendauit. Quedam insuper
de clementia iustitiaq; erga populos man
dauit. Quomodo se omnibus gratum ama
bilemq; exhiberet. Hortatusq; est: ut ho
nores maioribus partos cum dignitate tu
eretur. Admonuit preterea: ut Elisabet
uxorem suam quam sibi matrem indulgen
tissimam regniq; gubernatricem pruden
tissimam testamento relinquebat. qua ma
xime posset pietate prosequeretur: illam
audiret: consilia crederet. Postremo in
omnibus pareret. Seq; illi filium prebe
ret obsequentissimum. Nec in illa ut
semper aderat oculos conijciens: quasi
abiturus ultimo digressu mandata petebat.
Itaq; cum iam obriguisse uideretur dextra
malæ supponens se met thoro ad eternam
quietem composuit intrepide. Nec mul
to post sine ullo oculorum aut oris mo
tu perturbatione hora noctis quinta ex
tremum halauit, alitum adeo placide: ut
qui aderant omnes an adhuc uiueret in

certi essent. Hic uitæ finis sanctissimę: hic laborum preclarissimi ducis exitus: mors uero malorum: & miserię durum initium, Subito enim tantas in lachrymas genitus e iulatusq; proruptum é: ut domus tota ab imo cuerti uideret. Immissisq; hostibus flammam ferroq; Lares uastari: Elisabet uiri corpus amplexa quó gemitum uocé q; edere conaretur: collapsa est: animoq; relicta diutius nobis penitus mortem obi isse suspitionem attulit: Nec defuerunt qui utriusq; funus pariter procurandum censerent. Medici tandem odoribus: multisq; artibus fugientem reuocauere animam. Illa autem simul ac loqui potuit. Quid mihi inquit inuisam hanc reddidisti uitam? At eodem tumulo quo dimidium mei contegi poteram. Nec mihi mors dominum meum quę sola posse ui debatur? ademisset. Verba hæc lachrymę singultusq; impedire: nec iam aliud qcquam audiri poterat. Omnes enim prę dolore exanimati: Vbique diram mo

tis faciem adesse' cernebamus ubique' gemi
tus: Vbique lachrymarum flumina. Sed
cum iam satis debaccati paululum quieuis
semus defuncti corpus Vrbinum deferen
dum curauimus: Lectoq; impositum sus
tulimus. Sed qs siccis oculis tristissimæ
illius noctis meminisse queat. Amarissimam
recordationem quis non horreat. Comita
batur feretrum funereis facibus longo tra
ctu per agros relucentibus. Audiebant
flebiles ululatus uicinis montibus. Occur
rebant catervatim agrestes incolæ hori so
nis lamentationibus. Occurrebant solu
tis crinibus mulieres eiulantes: pueri pas
sim, uirgines flentes: ipsæ nocturnæ aues
nescio quid mœstum & solito tristius co
queri uidebantur. Audite canes per tene
bras ululare' dirum omen referebant. Sy
derum acies obtusa apparebat. Omnia
denique mortis, omnia horroris plena e
rant. Cum autem propius Vrbinum ad
uentauimus, portis erupisse' omnes. Ibi
duri gemitus: ibi iterum repetitæ fundu

tur lachrimę. Tum mulieres ingentem tol
lunt clamorem palmis pectora tundentę
excitum uulgus attonitumq; mixtum cō
fluit. His comitati sotijs palmis pectora
tundentes excitum uulgus attonitumque
mixtum confluit. His comitati sotijs pala
tium ingressi in conclaui corpus custodi
endum curauimus. Mane autem palam in
medio domus garterij insignibus ornatu
collocauimus. Ibi tum ciues omnes muta
tata ueste mulieres cum infantibus lachry
mantes spectatum aduenichant: ingemisce
bant Multi: fata detestabantur: & penes
superis conuiciabant. Nos ergo te prę
stantissime Princeps tot laboribus tot
periculis: tot nostrorum cędibus ab ex
ilio reuocatum ab impiorum manibus sa
tutati sumus ut scilicet in ipsa floridiori
ętate extinctus: nobis acerbum uulnus r
tui q; amantissimum relinqueres deside
rium. At cum parentem tuum amisi
mus nostrum totiusq; Italię prędium
decusq; decennem tr substulimus: educa

timus & pene ſinu noſtro fouímus: ut gloriam
maioribus tuis partam augeres. Nobis ue
ro preſtantiſſimis uirtutibus tuis non ſi
ne dignitate uitam prẽſtares ſincolumem
ac ſpes omnes noſtras impia fata radici
tus ſubſecuere. Hec malorum noſtrorum
ſolamina raptus es atrociſſimis doloribus qui
te uiuentem adhuc nobis ꝑ ſubripuerant
hoc meruit tua in omnes incredibilis illa clemẽ
tia: hoc meruit inuiolabilis iuſtitia liberali
tas immenſa: tot uirtutes preclariſſimas
tot animi egregias dotes atra mors abſtu
lit te nobis fata tantum oſtendere ut ora
uem iacturam cognoſcentes dolorum cu
mulum augeremus. Hæc atq; hijs ſimilia
flentes gemitu ſingultibus q; uerba permi
ſcebant. Interea ſacerdotes circunfuſi mœ
ſtis uocibus de more deo immortali ſupli
ces fundebant preces: funeree colluceba
faces: ignibus thura cremabantur. Talib
officijs totam egimus diem: Adeo ut nul
lum temporis momentum ſine lachrymis ab
ierit. Hora autem noctis fere ſexta corpu

e palatio in ędem diui Berardini: quam ipe dux extruxerat: delatum est ibiq; humatum

Qui autem planctus: qui gemitus pompam prosecuti sint. quę redeuntium uoces quietus lamentationesq; nec possem nec auderem enarrare: ipsi patritij & qui feretro subierant/exuberantibus lachrymis singultibusq; impediti consistebant: lapideiq; uelut obtigusse indebantur. Vulgus autem attonitum insano agi furore. sic nobis tenebrosi & sine sole dies ĩere. Celebratum est deinde sexto nonas maias: preclarum funus ac magnum: frequentissimo hominum conuentu: in templo urbis maioris: cuius pauimentum: & qcquid cerni poterat nigris erat contectu stragulis: parietes facibus omnes flagrabant: ac pene incendio absumm̃i uidebantur. In medio ceno taphium extruxerant cereis ardentibꝰ referctissimum titulis inscriptum: affixa circum uexilla: atq; arma: quę ipse gesserat. Intra autem lectus erat garterij pallio stratus. Quod cum ego ad usus ferales cõ

uersum uiderem atque animo uoluerem
diei illius imaginem: quo primum sacris
insignibus decoratus dux inuictissimus
tanta letitia illud induerat: adeo commot̃
sum: Vt nec lachrimas uberiores: nec al-
tos gemitus continere potuerim. heu q̃
dissimilis pompa: q̃ breuis illa iucunditas
quam nos pene perpetuam sperabamus. O
duram mortalium conditionem. o uanas ho
minum spes. Quem paulo ante populus indi
es honoribus auctum gloriabatur: nunc ex
tinctum luget: nunc tristi funeris honore
condecorat. Aderat Franciscus maria filius
Vrbini dux atq; alme urbis prefectus subsi-
quebatur federicus tregosius nepos archie
piscopus Salernitanus: qui summi ponti
ficis personam gerebat. Cæteri deinde
consanguinei familiaresq; omnes: Princi
pum preterea italorum omnium. Rer
publicarum. Cardinalium oratores: qui
uenerant: ut funeribus interessent: moes-
tosq; solarentur. Miseri deinde ciues pro
uinciales q;: omnes itaq; sordidati qui ade-

rant obnoluto capite Lugubri ueste humũ
uerrebat In exequijs sacra eorum epis-
copi quamplures. Tum sacerdotes pene in
numerabiles: qui flebilibus modulis con
cinebant. Defunctum laudauit ludoui-
cus Odaxius uir singulari doctrina quem
ipse a teneris preceptorem habuerit.
Hæc fuere Sacratissime Rex quæ inclito Duci no
stro pro tot benemeritis rependere potuimus
hijs mœsti officijs: hic supremus abeuntem
honoribus prosecuti sumus. At lachry
mis moerore q; illius indelebilem memoriã
æternum celebrabimus. His itaq; peractis cõ
uertere omnes animum ad Elisabet: q̃ tam
graui pcussã uulnẽ: imaniq; obruta ruina uiri mõ
tem nec mĩ miserabilẽ uitã suã in exhaũsto lachry
marũ fõte ubẽtim deflet: Nec ullũ cõsolationis admit
tit gen̄: sed mœstis uocibꝫ gemituq; amarissiõ
nõ mõ aios hominũ frãgit labefactatq; sed & saxa
duris q̃relis cõmouẽ uidet. Ipe Franciscũ mãia filiũ
officiosa pietatẽ atq; assiduis p̃cibꝫ animi dolorẽs atro
cissiõs tẽptat lenire: sed q̃ties illã solãi aũt lachrimis amo
uer conat illa ipi nehemẽtiõẽ sui miseri cordia monet

lachimas. Hil nisi ẽste loqt̃ auditiue: obstruit aures
cõsolatiõi: doló q magis q; idies crudescit & sẽp
nouos peremnes q; inuenit flet̃ nux q; pfecto ẽ tãt̃ mirror
illis oculis humor unde sufficiat. Hæc igitur
mors infoelix nobis uno ictu uirum p
pe diuinum uxoremq; eripuisse uide
tur. Qux sola tali uiro digna reperta sit.
Nam admirabilis illa prudentia; matrona
lis dignitas: pudicissimi sanctissimiq; mo
res: tot preterea diuine & pene incredi
biles animi uirtutes: & quantas nunquã
fortasse temporibus nostris in alia foemi
na superi inuidendas prestitere. Torpent
ac dolori acerbissimo ualidiores adjecis
se uires uidentur. Quas illa tamen ut infir
mas debilesq; nimis accusat increpatq;
q; scilicet sibi uitam auferre nequeant.
Etiam igitur postq; aliter nequit abrum
pere: acerbissimam mortq; similliman
agere constituit. Itaque sordidissimis
oblita pannis: uultum nigro contecta pa
lio squalore situq; confecta: humi prostra
ta: moerore lachrymisq; tabescens: & pe

ne consumpta media in tenebris degit, clausis
q; fenestris inuisum solis arcet lumen. Nul
lam prorsus atro cubiculo lucem admittit:
extremo tantum angulo ardens apparet
parua admodum candela: cuius lumen
& obtusum caliginosumq; esse uidetur.
Elisabet igitur deflenda magis quam uiuente
amisimus: cum tot ac tantas prestantis
simas uirtutes in ea acerrimus dolor adeo
oppresserit: ut his nobis frui non liceat. Gui
dubaldus enim e terrestri carcere calami
tosisq; dolorum uinculis euolauit: Angu
stias labores ad quos natus esse uidebat
effugit. Quod si sola fortuna homines iu
pleriq; autumant beatos rursusq; infoe
lices redderet: Vnus hic esset quem me
rito pre omnibus infoelicissimum appel
laremus: cum illum sors aduersa tot ictib⁹
contuderit: tot modis afflixerit: ut nec
minimum qdem horę momentum in
uita sine molestia unquam transegerit.
Verum infracta uirtus difficiles uicit pu
gnas: asperrimas difficultates superauit:

illūq; ad omnes incursus tutissimo muni
uit presidio: Adeo ut nunquam succubue
rit: sed semper inuicto animi robore dolo
res humanasq; miserias contemnens merito
uitam foelicissimam mortemq; habuisse ꝛ
dicatur. Quod si pijs bonisq; dij sedes nō
abnuunt meritas: eum iam mortalitatem
exutum etheream solidamq; uitam adep
tum inter supos retulere. Nos uero assi
duis confecti lachrymis uidui bonam illi
beatamq; foelicitatem inuidentes desiderio
torquemur amarissimo.

Virtutem incolumem odimus
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Sum vagus profugiis exul ubique meis.
Et me fortunæ cum mihi clauserit ora,
Secula nulla meo pectore fama premet.